

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ІДЕЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Власова Наталія Федорівна,
директор комунального закладу «Обласний центр патріотичного виховання молоді»
Запорізької обласної ради, м. Запоріжжя, Україна

Вступ. **Патріотизм** є системоутворюючим поняттям національної свідомості і самосвідомості народу, яке визначається любов'ю до України, надії та віри у найкраще майбутнє, знаннями історії та кращими надбаннями народу, гордістю та відданістю своїй Батьківщині, готовністю до практичної діяльності на благо України.

Патріотизм являє собою одне з найбільш глобальних людських почуттів, закріплених віками і тисячоліттями, є свого роду моральним фундаментом суспільної і державної будівлі, опорою його життєздатності, одним із першочергових умов ефективного функціонування системи соціальних і державних інститутів. Патріотизм виступає справою честі та совісті кожної людини, її внутрішнім покликанням служіння своїй Вітчизні.

Патріотизм, патріотичне виховання на сьогодні актуальні як для системи освіти так і для держави в цілому. Основним інститутом, що забезпечить організацію і функціонування всієї системи формування патріотичних якостей має стати держава, але важливу роль повинні відіграти і інші складові патріотичного виховання на регіональному рівні, де одну із головних ролей відіграють саме заклади освіти. Якщо говорити про наш Запорізький край, то хочу відмітити, що він є лідером і центром формування патріотичної свідомості молоді і громадян нашої країни. Адже саме у нас в 1995 році вперше на Україні був створений ОЦПВМ, запроваджена та активно діє Обласна програма патріотичного виховання молоді на 2007-2011 роки, розроблена та прийнята рішенням Запорізької обласної ради Концепція патріотичного виховання громадян України, де висвітлюються системні і послідовні теоретичні основи патріотичного виховання, дається обґрунтування суттєвих базових засад, мети, завдання, змісту, принципів, напрямків, форм та методів роботи в даному напрямку.

Важливу роль у формуванні патріотизму відіграють заклади освіти. Саме освіта є вирішальним фактором формування відповідної моделі конкретно історичної особистості – громадянина України.

Патріотично спрямована освіта стає основним важелем цілеспрямованого впливу на свідомість молодого покоління і надає поштовх сприйняттю патріотизму як особливої інтегруючої субстанції, що синтезує наукові знання, вітчизняний духовний досвід та культурні цінності.

Процес патріотичного виховання в закладах освіти значною мірою зумовлюється змістовими характеристиками освітніх предметів, які сприяють оволодінню системою знань про людину та суспільство. Крім того, оволодіння системою знань формує здатність усвідомлювати місце своєї спільноти серед інших спільнот світу, норми міжнародного спілкування та взаємодії.

Процес впровадження системи патріотичного виховання в школі може здійснюватись у чотирьох формах:

- як навчальний предмет,
- як міжпредметна форма діяльності в рамках освітянського простору,
- як організація позакласної та позашкільної діяльності (виховання),
- як організація шкільного життя, що сприяє демократичній поведінці.

Ідеї патріотизму мають бути основними та наскрізними в системі шкільного життя. Тому я хочу зазначити основні ідеї патріотичного виховання, які ми маємо реалізовувати в системі освіти?

Національна ідея як складова патріотизму є світоглядним орієнтиром у системі освіти, виховання, у сфері соціалізації особи. Відображає усвідомлену та офіційно визначену стратегію патріотичного виховання, яка повинна гармонійно відображати життя народу та потреби на його розвиток, виконує функцію духовної основи саморуху й поступу українського суспільства.

Характерними особливостями національної ідеї, які визначають її життєвий «здоровий», недеформований зміст, є такі:

Національна ідея є системою, яку складають інтелектуальні, духовні, історичні та інші цінності народу України;

Національна ідея має позитивний конструктивний утворюючий характер («за» ані «проти») заради України, покращення життя її народу;

Національну ідею повинні прийняти всі представники нації. Вони повинні побачити в ній частину себе і бути готовими брати участь у її реалізації;

Національна ідея повинна сприяти самоідентифікації особистості, допомагати відповідати на питання «Хто ми?» та «Чим ми відрізняємося від інших?»;

Національна ідея повинна мати рушійний зміст, як рушійна сила всього суспільства, так і окремої особистості.

В силу того, що більшість сучасних радикальних течій підкреслюють свою націоналістичне забарвлення, націоналізм часто асоціюється з етнічною, культурною і релігійною нетерпимістю. Під розумінням «націоналізм» найчастіше розуміють етнонаціоналізм, в особливості його крайні форми, які роблять акцент на перевершеності однієї нації над усіма іншими.

Єдність здорової національної ідеї та патріотизму визначає систему патріотичного виховання.

Важливою складовою патріотичного виховання є **громадянськість**.

Громадянськість – це спрямованість особистості на інтереси держави та суспільства, та відповідна система відносин особистості з іншими в умовах держави, формування ідеалу прогресивного демократичного, правового, соціального, державного устрою. Громадянськість відображає життя людини як громадянина, орієнтує на виявлення особистісного, громадянського, професійного і сімейного становлення.

Розуміння громадянськості включає в себе три основні елементи та виміри. По – перше, громадянськість – це правовий статус, визначений політичними і соціальними правами, де громадянин – людина юридична, яка готова до життєдіяльності згідно закону і наявністю права, і на цій підставі вимагати захисту закону. Таке громадянство зовсім не передбачає участі людини у формулюванні законів і рівності у співвідношенні прав і обов'язків. По – друге, громадянськість припускає участь людини в політичному житті суспільства і розглядає громадян як політичних агентів. По – третє, громадянськість, як членство у політичному співтоваристві являється джерелом соціальної ідентичності для людини, при цьому саме поняття є не тільки складовим його, але і граничною метою концепції громадянськості, яка повинна служити інтеграції в рамках держави.

Громадянська освіта структурована як комплекс політичних, культурних, соціальних та економічних знань, методів, завдань, мислення, що ґрунтується на використанні цих знань.

Одним із важливих завдань громадянської освіти є забезпечення молоді практичними вміннями та навичками, а саме: формування критичної свідомості, прийняття свідомого рішення, здійснення вільного вибору; розуміння норм і правил поведінки в суспільстві та поваги до них, знання законів, основних прав людини, спільної праці на благо суспільства, формування особистої відповідальності та громадянського обов'язку, взаєморозуміння та взаємоповага до кожного індивідуума, етнічної групи, народу та їх культур.

Важливою складовою патріотизму є духовність, тому, у свою чергу, **духовно – моральне виховання** є складовою патріотичного виховання. Духовність, мораль – це ядро, основа, фундамент людини, людства, фундамент будь – якої країни.

Духовність людини можна представити внутрішнім світом, який відображає моральні, етичні, психологічні властивості, рівень освіченості, культури, потяг до самопізнання та потенціал особи як шанс всього суспільства на розвиток.

Духовність – це не фанатична релігійність, **духовність** - це постійне удосконалення Духа до такого піднесеного стану, коли людина не в змозі творити поганого, коли в ній сформується братерське відношення до всього сушого на Землі. Це уміння бути самим собою, мати неповторність світобачення, розвивати природний потенціал, бути цілеспрямованим та готовим до постійного вдосконалення.

Тому перед педагогами поставлене завдання займатися вихованням душі та проводити роботу з душею кожного вихованця. Секулярний світ часто забуває про душу. Деякі вважають, що її і немає зовсім, а є тільки тіло і його потреби. Але, як сказав один поет:

А души если нет, поверьте, что ж тогда у меня болит?

Вот волнуется, холодеет, вот бунтует, не зная мер.

Разве может болеть идея или видумка, например?

Душа людини, це наша розумна внутрішня енергія, може сприймати чи поєднуватися з позитивним або негативним. Поєднання цих якостей ми побачимо у моральному забарвленні наших думок, почуттів і вчинків. Позитивний дух – проявляється в нашій свідомості як правда, мир, терпимість, прощення, відповідальність, гідність і честь, любов до людей, до оточуючого навколишнього середовища, до Батьківщини. Негативний дух – несе в душу брехню, злобу, гнів, образу, підступність і егоїзм, зраду. Тому виховання в цьому випадку виступає в ролі очищення людської душі, накопичення добрих якостей.

Саме виховання є одним із факторів який формує духовність кожної особистості. Адже кожна особистість є людиною. Але не кожна людина є особистістю. Людиною народжуються, особистістю стають.

Які ж характеристики особистості є базовими і фундаментальними? Православна церква в усі часи навчала людину бути вірною – без лестоців, мужною – без жорстокості, щедрою – без марнотратства, сильною – без гордині, милосердною – без пихатості, ревнивою – без гніву і злості.

В закладах освіти фундаментальною основою виховання мають бути **духовність, патріотизм, моральність і гуманність** – це саме ці цінності, які закладені в основі формування особистості. На цих основах базується будь – яка позитивна культура.

Висновки. Сьогодні з впевненістю можна говорити, що пріоритетні напрямки діяльності освітніх закладів Запорізької області передбачають саме ці цінності патріотичного виховання і концептуальні засади. Створюються і активно розвиваються клуби патріотичного виховання, які реалізують Обласну програму патріотичного виховання, направлені на вивчення історії свого краю і країни, пошукову роботу, допомогу ветеранам. Проводяться тематичні конкурси малюнків, розповідей, віршів про рідний край, про свою сім'ю, район і місто. Великий інтерес до історії рідного краю сприяє розвитку музейної справи, і як результат в кожній школі є шкільні музеї, кімнати бойової слави, або тематичні куточки, виставки, експозиції. Районні відділи освіти дуже тісно співпрацюють з Обласним центром патріотичного виховання молоді, вихованці освітніх закладів регулярно приймають участь в заходах патріотичної спрямованості, проводиться ряд сумісних заходів.

Таким чином виховний потенціал освітніх закладів всіх типів відіграє важливу роль у формуванні патріотизму. Їх завдання на сьогоднішній день - не розгубити, а відродити кращі зразки та традиції минулого, наповнити їх новим змістом та втілити в життя всі прогресивні надбання сьогодення. Адже формування у дітей та молоді таких важливих

соціально значимих якостей, як висока моральність, громадянська зрілість, любов до Вітчизни, відповідальність, почуття обов'язку, вірність традиціям, прагнення до збереження і примноження духовно-історичних і культурних цінностей, дає їм можливість приймати участь у вирішенні важливих проблем суспільства та різних сферах його діяльності.

Література

1. Патриотически-ориентированное образование: методология, теория, практика/Ф.К. Быков, А.Н. Выршиков, М.Б. Кусмарцев и др./Под общ. Ред. А.К. Быкова, А.Н. Выршикова. М. Роспатриоцентр; Волгоград:НП ИПД «Авторское перо», 2005. 400с.
2. Концепція національно-патріотичного виховання молоді/ 2009р
3. Запорізька обласна концепція патріотичного виховання громадян України/ 2009 р.
4. Матеріали II Міжнародної конференції з питань патріотичного виховання молоді(04-05 грудня)/Запоріжжя. Акцент,2009
5. Матеріали III Міжнародної конференції з питань патріотичного виховання молоді(26-27 листопада)/Запоріжжя. Акцент,2010